

Vertais- ja kokemusasiantuntijatoiminta Helsingin kaupungin psykiatria- ja päihdepalveluissa

Stadin ammatti- ja aikuisopisto

8.12.2020

Emilia Nevä

Markku Timonen

Tiina Ranta

Helsinki

Psykiatria- ja päihdepalvelut

- Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimen tehtävänä on tuottaa hyvinvointia, terveyttä ja sosiaalista turvallisuutta helsinkiläisille.
- Psykiatria- ja päihdepalvelut jakautuvat kuuteen palvelukokonaisuuteen: asumisen tuki, ensilinjan palvelut, mielialahäiriöpalvelut, psykoosipalvelut, päihdepalvelut sekä sosiaali- ja kriisipäivystys.
- Psykiatria- ja päihdepalvelujen ajattelun ja toiminnan viitekehys on toipumisorientaatio, olemme matkalla kohti toipumisorientoitunutta hoitojärjestelmää.

Psykiatria- ja päihdepalvelut

Asumisen tuki

- Arviointi- ja sijoitustyö
- Auroran avohoitovalmennus
- Auroran kuntoutusyksikkö
- Mielensterveysasiakkaiden asumispalvelut
- Päihdehuollon asumispalvelut
- Asunnottomien asumispalvelut
- Hietaniemenkadun palvelukeskus
- Ostopalvelujen seuranta

Ensilinjan palvelut

- Mielensterveyspalvelupiste Mieppi
- Lähetetyöryhmä
- Arviointi-, akuutti- ja konsultaatiotyöryhmät
- Perusterveydenhuollon psykiatriapalvelut
- Mielensterveys- ja päihdesairaanhoidajat terveysasemilla ja perhekeskuksissa
- Ruotsinkielinen työryhmä
- Maahanmuuttajatyöryhmä
- Auroran sairaalan potilaskoordinaatio
- Sairaalapäivystys
- Yhteispäivystysten psykiatriapalvelut (HUS)
- Ensihoito-osasto (1)
- Vanhuspsykiatrian osasto 15-5C (1)
- Fysioterapia- ja liikuntapalvelut
- Varahenkilöstö
- Avohoidon toimistosihiteerit
- Aikuisten ehkäisevä mielensterveys- ja päihdetyö

Mielialahäiriöpalvelut

- Mielialahäiriötyöryhmät
- Intensiivinen avohoito
- Ryhmäterapiakeskus
- Psykiatrian päiväosastot (2)
- Auroran liikkuva mielialahäiriötiimi
- Mielialahäiriöosastot (3)
- Kaksisuuntaisen mielialahäiriön tutkimus- ja hoitokeskus
- Neuropsykiatria
- Syömishäiriöt
- Ostopalvelupsykoterapia
- Erikoislääkäriskoulutuskoordinaatio

Psykoosipalvelut

- Psykoosityöryhmät
- Kotikuntoutustyöryhmät
- Auroran tehostettu avohoito
- Auroran liikkuva avohoito
- Kotiuttamiskoordinaattori
- Adherenssityöntekijät
- Psykoosilinjan akuuttiosastot (7)
- Psykoosilinjan kuntoutusosastot (4)
- Erytishoidon poliklinikka
- Erytishoidon osasto (1)

Päihdepalvelut

- Vastaanotto ilman ajanvarausta
- Päihdepoliklininen hoito
- Nuorisoasema
- Korvaushoito
- Peliklinikka
- Avo- ja jälkikuntoutus
- Päivätoiminta
- Terveys- ja sosiaalineuvonta
- Liikkuva työ
- Vieroitushoito-osastot (2)
- Päihdekuntoutus
- Selviämishoito
- HIV+ palvelukeskus
- Ostopalvelujen seuranta

Sosiaali- ja kriisipäivystys

- Kriisipäivystys
- Sosiaalipäivystys
- Poliisiosiaalityö
- Päivystysten sosiaalityö
- Toimistosihiteerit
- Vahtimestarit

Toipumisorientaatio (lainaus: ylihoitaja Virpi Jaakkola)

- henkilökohtainen matka, jossa painottuu yksilön elämän tarkoituksellisuus ja terapeutin optimismi
- siirtyminen holhoavasta otteesta aitoon kumppanuuteen, jossa sosiaalisilla tekijöillä on merkittävä osuus
- tavoitteena on, että henkilö kokee elämänsä elämisen arvoisena ja mielekkäänä, hyväksyy itsensä vastuullisena ihmisenä sekä kokee, että voi vaikuttaa niihin asioihin, joita pitää tärkeinä
- edellyttää henkilön tukemista hänen omien tarpeidensa, päämääriensä, unelmiensa ja tulevaisuuden suunnitelmien löytämisessä ja niiden huomioimista hoidon ja kuntoutuksen sisällöissä.

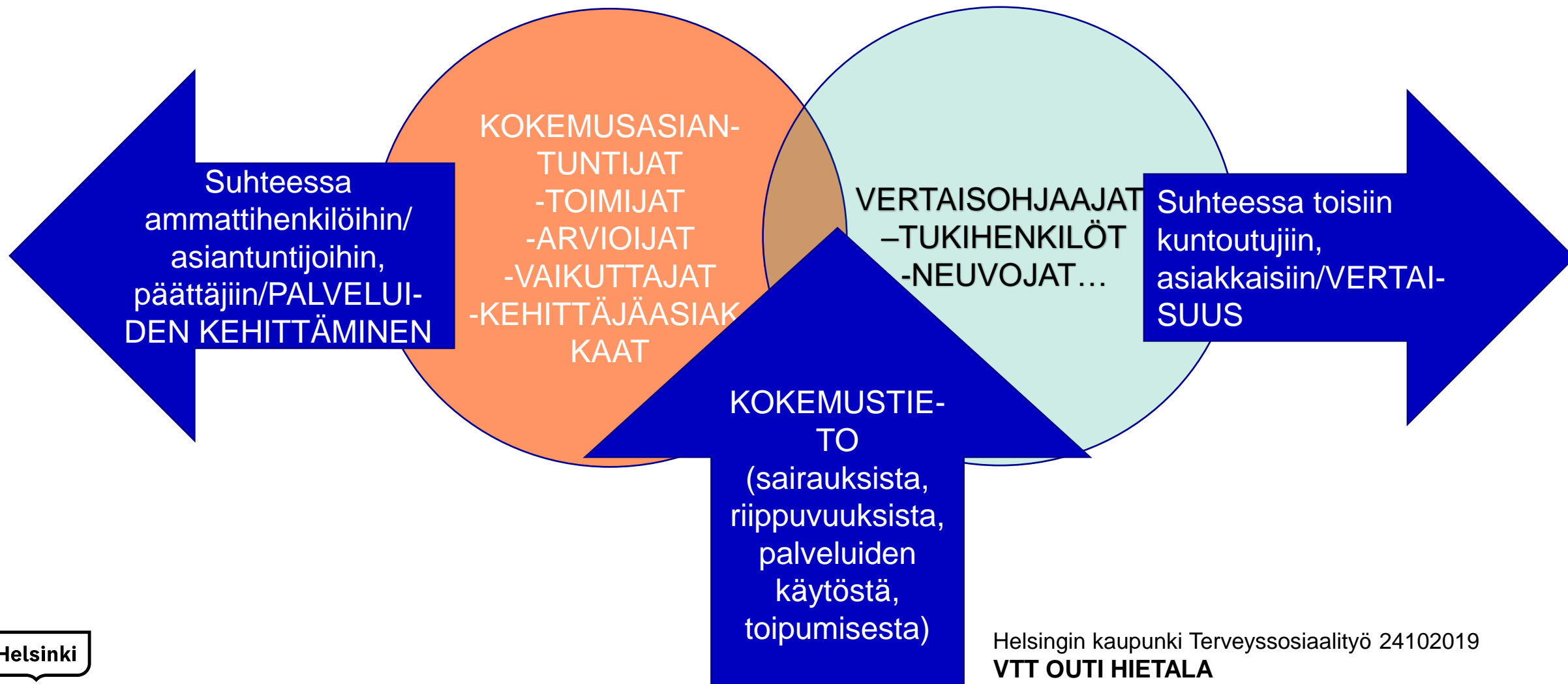
Toipumisorientaatio (lainaus: ylihoitaja Virpi Jaakkola)

- Toivo ja optimisti – usko toipumisen mahdollisuuteen, motivaatio muutokseen keskeisten verkostojen tuen avulla, unelmat ja toiveet
- Identiteetti – myönteisen minäkuvan rakentuminen ja stigman voittaminen
- Elämän tarkoitus – merkityksellisten elämänlaatua lisäävien sosiaalisten roolien ja päämäärien löytäminen
- Voimaantuminen ja osallisuus – henkilökohtaisen vastuun ja kontrollin vahvistuminen elämän eri osa-alueilla, keskittyminen vahvuuksiin
- Yhteys/liittyminen/kumppanuus – subjektiivinen tunne kuulumisesta yhteisöön, merkityksellisten ihmissuhteiden olemassaolo, tuen saanti muilta, vertaisuuden kokemus

Käsitteistä

- Esityksessä kuvataan mm. vertaisohjaajien ja kokemusasiiantuntijoiden erilaisia työtehtäviä psykiatria- ja päihdepalveluissa. Selkeyden vuoksi työtehtävät on tässä jaoteltu asiakastyön tehtäviin (vertaisohjaaja) ja kehittämistehtäviin (kokemusasiiantuntija). Jakoa taustoittamaan seuraava (VTT Outi Hietalalta lainattu) dia.
- Eri käsitteiden käyttämisestä keskustellaan paljon niin paikallisesti kuin valtakunnallisesti. THL:n tekemän selvityksen mukaan kansallisesti sovittuja käsitteitä ei ole. (Kokemusasiiantuntijuus Suomessa : Selvitys kokemusasiiantuntijakoulutuksen ja toiminnan käytännöistä, 2019)
- Vertaisohjaaja ja kokemusasiiantuntijakäsitteiden rinnalla käytetään esimerkiksi kokemustoimija ja kokemusosaaja käsitteitä (vrt. koulutettu kokemusasiiantuntija).

VERTAISIA JA KOKEMUSASIAN- TUNTIJOITA

Esimerkkejä vertaisohjaajan työtehtävistä

- Ryhmien ohjaaminen (vertaisten ohjaamat ryhmät ja työparityöskentely ammattilaisten kanssa) esim. psykoedukaatioryhmät psykoosipalveluissa, starttiryhvät päihdepalveluissa, toiminnalliset ryhmät
- Kuntoutujien saattaminen palveluihin ja vertaistukiryhmiin, vertaispalveluohjaus
- Asiakastapaamiset ammattilaisen työparina
- ”Kahvilatoiminta” ja aulavertaisuus
- Haittoja vähentävä vertaistoiminta (verto-toiminta) esim. ympäristötyö ja asiakkaiden ohjaaminen palvelujen piiriin

Esimerkkejä kokemusasiantuntijan työtehtävistä

- Kehittämistyöryhmät ja työpajat mm:
  - korvaushoidon kehittäminen
  - ammattilaisten koulutus- ja kehittämispäivät
  - Toipumisorientaatio ohjausryhmä
- Oppilaitosyhteistyö
- Johtoryhmätyöskentely (Mielialahäiriöpalvelut)

Esimerkkinä yhteiskehittämisestä: Päihdepalvelujen hankinnan valmistelu 2019

KESÄKUU

Yhteinen suunnittelu

1

- Prosessin suunnittelu ja aikataulutus
- Asiakaskyselyn suunnittelu: työryhmässä kokemusasiantuntijat, päihdepalvelujen johtoryhmä ja palvelumuotoilijat

HEINÄKUU

Asiakaskyselyn toteutus

2

- Kokemusasiantuntijat ja ammattilaiset jalkautuivat eri yksiköihin
- Asiakkailla mahdollisuus vastata lomakkeella tai haastattelun muodossa (225 vast.)

ELOKUU

Työpajat asiakkaille

3

- Kyselyllä kerätyn tiedon pohjalta järjestettiin 2 työpajaa asiakkaille
- Mukana työskentelyssä kokemusasiantuntija ja päihdepalvelujen johtoryhmä

SYYSKUU

Työpajat palveluntuottajille

4

- Työpajat rakentuivat asiakaskastyöpajojen ja palveluntuottajille tehdyn kyselyn pohjalta

LOKA/MARRASKUU

Yhteenveto

5

- Organisaation ja asiakkaan tarpeet kilpailutukseen
- Hankittavien päihdepalvelujen palvelukuvaukset

Toiminnan edellytyksiä ja muotoja

- Selkeä rakenne:
  - * perehdytys ja ohjaus
  - * koulutus
  - * selkeät tehtävän kuvaukset
- Toiminnan tuki:
  - * työnohjaus
  - * virkistys
  - * oikea-aikainen ohjaus ”jatkokoluille”
- Vertaisohjaajan ja kokemusasiantuntijan tehtävissä toimitaan:
vapaaehtoistoimintana, sosiaalihuoltolain (27 e §:n) mukaisena työtoimintana,
kuntouttava työtoimintana, työkokeiluna, palkkatukityönä,
toimeksiantosopimuksella (työkorvauksella, 20€/tunti) ja järjestöyhteistyönä

Toimeksiantosopimus ja työkorvaus

- Kokemusasiantuntijoiden kanssa tehdään toimeksiantosopimus, kyseessä ei ole työsuhde
- Työkorvausta maksetaan 20€/ tunti (sisältää matkakorvaukset)
- Mikäli tehtävä edellyttää matkustamista (esimerkiksi asiakkaan saattaminen) on käytössä Helsingin kaupungin kustantama asiointilippu
- Vakuutus: Fennian ryhmätapaturmavakuutus

Koulutus

- Vertais- ja kokemusasiantuntijatehtävissä toimivilta ei edellytetä koulutusta, mutta kouluttautumista suositellaan (Sosiaali- ja terveystoimialan ohje)
- Vertaisohjaaja-peruskoulutus (16h) järjestetään 1 -2 kertaa vuodessa yhteistyössä Kulttuurin ja vapaa-ajantoimialan kanssa. Kouluttajina kuvan kehittämisasiantuntija ja vertaisohjaaja psykiatria- ja päihdepalveluista
- Kokemusasiantuntijana ja vertaisohjaajana toimiminen –koulutus (20osp) toteutetaan yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Kouluttajina lehtori ja koulutettu kokemusasiantuntija
  - Koulutus on tutkinnon osa kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnosta
  - Pilottikoulutukset toteutuneet Stadin ammatti- ja aikuisopiston sekä Seurakuntaopiston kanssa

Kokemusasiantuntijan vastaanotot

- Malmin päihdepoliklinikalla pe klo 8.45 – 12.45 ja Maunulan terveystasemalla ma, ke ja to klo 8.45 – 15.45, yhteistyössä Helsingin A-killan kanssa
- Kalasataman terveys- ja hyvinvointikeskuksen päihdepoliklinikan tiloissa ti klo 14 – 18 ja ke klo 12 – 16, yhteistyössä Kran rf:n kanssa (suomi, ruotsi, englantia)
- Vuosaaren terveys- ja hyvinvointikeskuksen päihdepoliklinikan tiloissa terveys- ja hyvinvointikeskuksessa ma klo 13 – 16, yhteistyössä Kran rf:n kanssa (suomi, ruotsi, englantia, venäjä)
- Laakson päihdepoliklinikalla ke klo 12 – 16 ja puhelimitse to klo 10 – 14

Vertaisohjaajatoimintaa myös esimerkiksi:

- Vertaisohjaaja Malmin päihdepoliklinikalla ti ja to klo 9 – 11.30 ja Auroran sairaalassa ke klo 12 – 14 (yhteistyössä Tukikohta ry:n SATU-toiminnan kanssa)
- Vertaisohjaaja Vanhan viertotien asumisyksikössä ke klo 10 – 14
- Vertaisohjaajia toimii erilaisilla sopimuksilla mm. Päihdekuntoutus Luodossa, Kumppanuustalo Harjulassa, Symppiksissä...
- Helsingin Klubitalojen jäsen tavattavissa yhdessä opintovalmentajan kanssa Auroran sairaalassa PopUp-opintovalmennuksen yhteydessä ma klo 13.30 – 15

Aito välittäjä –tukihenkilötoiminta Psykoosipalveluissa

- Aito välittäjä –toiminta on syntynyt kokemusasiantuntijoiden ja ammattilaisten yhteiskehittämisen tuloksena LOV ME- hankkeessa vuosien 2018-19 aikana
- Psykoosipalvelujen toimintaterapeutit vastaavat siitä, että kuntoutujille tarjotaan mahdollisuus tavata tukihenkilö.
- Aito välittäjä –tukihenkilöä on mahdollista tavata 2 -15 kertaa (1-3 tuntia/krt), joista kaksi kertaa yhdessä toimintaterapeutin kanssa. Tavoitteena on löytää osallisuutta tukeva yhteisö ja mielekästä tekemistä edullisista ja mukavista paikoista esim. kolmannelta sektorilta mm. Klubitalo sekä kaupungin muilta toimialoilta mm. kuntosalit ja taidemuseot.
- Linkki videoon: <https://youtu.be/wVtuiyixO-Y>

Päihdepalvelujen Jelppi 1/2

Perustehtävä ja toimintatapoja:

- Asiakas on päihdepalvelujen ulkopuolella ja pääsääntöisesti toipumisen varhaisvaiheessa.
- Työ ei kiinnitä asiakasta Jelpin työntekijään vaan päihdehoitoon ja vertaistukeen tai muuhun asiakkaan tarvitsemaan palveluun.
- Työssä hyödynnetään motivoiva haastattelua ja viitekehystenä on toipumisorientaatio.
- Työryhmä toimii asiakkaan verkostoissa ja suosii parityötä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Päihdepalvelujen Jelppi 2/2

Perustehtävä ja toimintatapoja:

- Yhdessä työtä tekemällä on tavoitteena myös laajentaa verkoston osaamista päihdeasioissa.
- Työryhmässä toimii ammattilaisia ja vertaisohjaajia ja työn kehittämisessä hyödynnetään myös kokemusasiantuntijuutta.
- Työ sisältää palveluneuvontaa ja on tarvittaessa palveluohjauksellista.
- Työntekijä kulkee tarvittaessa asiakkaan tukena.
- Työtä tehdään joustavasti eri ympäristöissä.
- Työ on päihdetyötä.

Luettavaa ja linkkejä

- Hietala, Outi 2014. **Kokemusasiantuntijatoiminta kuntouttaa myös ammattilaista.** Kuntoutus, 2, 42-47.
- Hietala, Outi & Rissanen, Päivi 2015. **Opas kokemusasiantuntijatoiminnasta.** Kokemusasiantuntija – hoidon ja avun kohteesta omien kokemusten jakajaksi sekä palvelujen kehittäjäksi. Helsinki: Kuntoutussäätiö & Mielen terveyden keskusliitto.
- Rissanen, Päivi 2013. **Mitä on kokemusasiantuntijuus?** Teoksessa: Hanna Falk, Marjo Kurki, Päivi Rissanen, Sini Kankaanpää & Niina Sinkkonen. **Kuntoutujasta toimijaksi – kokemus asiantuntijuudeksi.** Terveiden ja hyvinvoinninlaitos Työpäpaperi 39. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 14-19.
- Rissanen, Päivi 2015. **Toivoton tapaus? Autoetnografia sairastumisesta ja kuntoutumisesta.** Kuntoutussäätiön tutkimuksia 88/2015. Helsinki: Kuntoutussäätiö
- **Wertsä –vertaiset päihdetyössä ry:**
<http://wertsä.fi/>
- **Outi Hietalan puheenvuoroja ja julkaisuja:**
<https://www.inspirou.fi/julkaisut-videot-ym-materiaali>

Kiitos!

Yhteystiedot:

Emilia Nevä

Emilia.neva@hel.fi

040 3344510

Markku Timonen

050 5319480

Tiina Ranta

tiina.ranta@hel.fi

040 6796955